

Proverbs Chap. 23 Ver. 21.
*The Drunkard shall come to
 Poverty, & Idleness shall
 devour a Man as the wind.*

Proverbs ch. 10 Ver. 4.
*The hand of the diligent
 maketh rich.*

Designed & Engraved by W. Hogarth.

Plate I

Engraved according to Act of Parliament, 30. Sept. 1747.

Tekening van William Hogarth. Collega's-leerjongens aan hun weefgetouw
 (B. De Munck en D. Dendooven, Al doende leert men, 2003)

BERT DE MUNCK en DOMINIEK DENDOOVEN,

**Al doende leert men: leertijd en ambacht
in het ancien régime [1500 - 1800]**

*Eddy Put, werkleider-geaggregeerde bij
Rijksarchief Leuven en docent aan de K.U. Leuven*

Goede onderwijsgeschiedenis is integrale geschiedenis, want wie het onderwijs bestudeert, krijgt onvermijdelijk te maken met de hele maatschappelijke context. Dat is met deze publicatie weer eens overtuigend aangetoond. *Al doende leert men* is een boeiende studie van de beroepsopleiding in de ambachtsgilden tegen de brede achtergrond van de maatschappij van het ancien régime. De inleidende artikels zijn van de hand van Bert De Munck; Dominiek Dendooven tekent voor het tweede deel: de catalogus bij de gelijknamige tentoonstelling die vorig jaar in het Ieperse onderwijsmuseum te bezichtigen was.

De Munck schrikt er niet voor terug om de bestaande voorstellingen van zaken op hun kop te zetten. Het klassieke beeld van het corporatistisch exclusivisme, dat ambachten voorstelt als gesloten gezelschappen waartoe buitenstaanders nauwelijks toegang krijgen, wordt sterk in vraag gesteld. Net als de stelling dat diezelfde ambachten op het einde van de 18e eeuw gescleroseerd en roemloos ten onder gingen en vervangen werden door wat een nieuw, productief regime werd genoemd. Er bestond op het vlak van openheid blijkbaar een grote variatie tussen de ambachten onderling. Ook inzake opleiding waren er in het oog springende verschillen. Een leercontract bij een goud- of zilversmid was aanzienlijk duurder dan bij een schoen- of kleermaker.

Die opleiding in het kader van de ambachten was alles bij elkaar een complex gegeven. In zijn inleidende bijdragen behandelt De Munck uiteenlopende maatschappelijke en institutionele aspecten van een en ander. Ook de conflicten in het dagelijks leven van de leerjongens worden kleurrijk geschetst. De rode draden hierin waren het wantrouwen van de meesters die vreesden dat de vaak inwonende leerlingen voortijdig weg zouden lopen en de achterdocht van de ouders die bang waren dat de meesters hun zonen als goedkope arbeidskrachten zouden misbruiken. In de leercontracten, waarin wederzijdse verplichtingen werden vastgelegd, is deze spanning goed voelbaar.

Ook de problematiek van de sociale mobiliteit wordt genuanceerd behandeld. Interessant is de - aan de hand van enkele casussen uitgetoetste - piste van het trajectonderzoek. Daarbij worden individuele leerjongens - zo goed en zo kwaad als de bronnen dat toelaten - over een langere periode gevolgd. Dat de bestudeerde levenslopen een grillig karakter vertoonden, is een vaststelling die in de lijn van de verwachtingen ligt. Net zoals de conclusie dat de meeste weeskinderen gewoon terecht kwamen in een beroep waar op dat ogenblik veel vraag was naar goedkope arbeid.

De Munck plaatst vraagtekens bij de klassieke thesis die wil dat het ontstaan van nieuwe vormen van scholing te wijten was aan het falen van het oude systeem op de werkvloer van de ambachtsmeesters. Voor die stelling valt een en ander te zeggen: de bestaande literatuur neemt te gemakkelijk het 18e-eeuwse discours tegen de ambachten over. Toch heb ik af en toe de indruk dat de auteur - in zijn omkering van het klassieke beeld - wat naar het andere uiterste overhelt. Ook al waren er grote verschillen, het gesloten karakter van vele ambachten moet op een of andere manier toch ook de innovatie en de dynamiek van de interne opleiding afgeremd hebben.

In de epiloog met de treffende titel *Het zal ons leren ?* toont De Munck zich een geëngageerd onderzoeker, die een poging doet om de betekenis van de beroepsopleiding in het ancien régime voor onze actuele samenleving te duiden. De vraag hoe de investering van menselijke arbeid en vaardigheid gewaardeerd wordt, is ook voor onze consumptiemaatschappij uiteraard niet zonder belang. Volledigheidshalve signaleer ik nog dat het eerste luik van deze publicatie afgesloten wordt met de tekstweergave van enkele leercontracten en andere relevante bescheiden.

Deel twee bestaat uit de - eveneens fraai geïllustreerde - catalogus van de tentoonstelling in het Ieperse Onderwijsmuseum. Een evenwichtige selectie van voorwerpen, archiefstukken, wandplaten en ander materiaal geeft een levendig beeld van wat de leertijd in de ambachten betekende. Ook andere aanverwante fenomenen zoals tekenacademies en opleidingen in de medische sector komen daarbij aan bod. Het meest sprekende object is zonder twijfel de bevallingsmannequin van madame de Coudray uit 1778: een pop die gebruikt werd bij een toen wel zeer aanschouwelijke opleiding voor vroedvrouwen. De pop en de tentoonstelling zijn niet meer te bekijken, maar de catalogus van Dominiek Dendooven en de inleidende teksten van Bert De Munck vormen alvast een blijvende en originele bijdrage tot de boeiende geschiedenis van het leren.

Bert De Munck en Dominiek Dendooven, Al doende leert men: leertijd en ambacht in het ancien régime [1500-1800], Brugge: Van de Wiele, 2003, 119 p. Uitgegeven bij de gelijknamige tentoonstelling in het Stedelijk Onderwijsmuseum van Ieper, 21 maart tot 23 november 2003.